

ACC. N:R M. 8963:1-20.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Eka Ebbesson
 Härad: Bjäre Adress: Sköld Hov
 Socken: Hov, Båstad Berättat av: Fröken Anna Olson
 Uppteckningsår: 1943 Född år 1866 i Prästöd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gammelt från Prästöd

Brästad är ett gammalt samhälle och var redan under 1400 talet ett betydande. I en gammal urkund står att Brästad var den yngsta av Skånes städer, dess stads rättigheter förnyades under Christian den II:res regering men förlorades snart åter under reformationstiden. Dess danska namn var Proested. Borgmästaren i Helsingborg hade utvärkat sin stads privilegium på all handel i Brästad, varför handlarna i Brästad märk vara borgare i Helsingborg. Sedan Brästad blivit översigt fick det småningom stads rättigheter och tillåtelse att idka ~~h~~ hökeri gästiveri och småhandel. Det dröjde dock länge innan Brästad blev försbergsat och snapparna hade sitt tillhåll på Hallandsöden under danskt befäl.

Det går en sägen att fylkeskungen
Galter hade ett stort stalleröd (Roröd)
och att ett stort slag skulle utkämpas
på Sungsögens skänt i vilket Galter
strepas i början på 1200 talet. Under
Galtastenar vilka stå på slätten strax
nedan för åsen ej långt från nuvaran-
de Nejliskeollingen, ligger Galter
begraven. Sikeledes skulle dydväst
om Bästad, rakt upp från nuvaran-
de Solbacken i Erikstorp legat ett
flöster vilket varit helgat åt Sankt
Erik. Runt Bästad ligga en massa
ättehögar, en av dessa Skinkehöj (Slingekehöj)
ligger vid norra parten av Stations bågen
Nu inne i samhället vid Dörestorp i Halland
och även Yster om Bästad är god ättehögar
varför det antages att orten varit bebodd
av människor för 3000 år sedan

Sedan gränsbegreningen mellan Talland
1788 blivit klarlagd och Bärstad tiller-
kända äganderätten till Malen flyg-
sandsområde beslöt Bärstads jordäga-
re att plantera barrträd på området
för att binda flygsanden. Nuvarande
Malens barrskog. Även Ostra Starups
jordägare planterade barrskog å sitt
område. Perierans skog, varför hela
strandområdet runt Bärstadbukten
är barrskogsberron.
Den obligatoriska skatt som inneväner
na erlade till samhällets kassa kall-
des sjättingspenningar, vilken var kassans
huvudsakliga inkomst, jämte stoltstidjan-
de pengar som skulle erläggas för platsen i
kyrkostolarna, högtidsdagarnas kyrkohol-
lekter samt de kollekter som upptogs
bland gästerna vid blötor.

Magnus Nattpäktare gick fyra gånger
under natten och sjöng sina väktare-
rop, fjärde gången kl. 10, Gud bevara folk
och land för illebrand och fiendehand.
Kl. är tio slagen därefter vindriktningen
Sandra väkten. Det var vid midnatttid
var Hälsare blev född till frö för dem
som lider. Blocken är tott slagen binder
Stekta. Vad han sjöng under tredje och
fjärde Nattpäkten är bortglömt. Det var
det var inte många hörd, kl. 3 och 4.
Nere vid öfranden i badhusparken ligger
för små kanoner som minne av när Prä-
stad blev angripen av ryssar under
Gustaf A. III:s krig med Ryssland 1788.
Prästarna försvarade sig med till buds
stående medel. Tänkte eldar längs Stora-
den och vilse ledde dem när de skulle land-
stiga

Se de sätter på grund i Sonden vid
Strandkärren, kuberande stalen.

Från alla håll innefrån landet kommo böu-
der och drängar, med oxer, hiar och bösser
och anföll dem som försökte landstiga.

Twa gånger har Ståstad blivit hembrökt
av ödeliggande eldsbränder, första gången
1742 då det mesta och bästa av Byggnaderna
lades i aska. Andra gången den 7 Juni 1810
elden utbröt kl. 3 på morgonen i färgare
Sommers lägenhet vilken var belägen vid
bästra delen av torget. Bränden var sydväst
varför elden hastigt spred sig till närbe-
lägna hus runt torget endast gamla små
skolan och kyrkan blevo skonades. Från
prästgården spreds elden till Strandgatan
så elden härjade i bad öra och Nedra gatan
på en gång 500 människor blevo husvilla och
måste härbärgas i bondgårdarna runt omkring.

Alla fastighetsägare i Prästad hade djur av vilka en hel del blevo lägornas eor, 1 häst 12 fäkratur / 1 soin 13 får samt en del fjäderfän och hundar. Blott en ringa del av Prästad-arkiv vilket hade sin plats i prästgården blev räddat och har inte kunnat ersättas. Det var en tur i sturen att de kunde rädda sin gamla kyrka. Den är uppförd under början av 1400 talet att den är uppförd under den katolska tiden, kan man se av alla de jungfru Maria bilder med barnet, som finns i Prästherrens där. Det påstår att norr om Capenhuseh i Göttra sidoskeppet var anbringad en arrestkå, dit bråkiga marknadsbesökare, eller andra lagförbrytare förbarades tills de kunde bli förslade till bättre arrest.

Iane i kyrkan ligger fem gravstenar
varunder vilas präster som tjänstgjort
i Prästad, och på ena korskriegen hänger
ett epitafium över prästen Rinnæus, platsen
därunder kallas graven.

Det går en sägen att det går en underjord-
sk vättvattenström under kyrkan ned till
sjön till glösekilla, och där skulle
jorden bara rasas undan om det bebygg-
des. Nu är emellertid Strandhotellet
och Skånegården byggda just där, så
det har inte grund för sig.

Men jag har talat med en arbetare som
 varit med om att gräva grund till
Strandhotellet och han talade om att
det var en stark vättvattenström där och
det var den som kom från kyrkan, sade
det. Men något särskilt ras hade det inte
 varit

I kyrkans sakristia är förvarad gamla
pengar, det är stora dykkantiga koppar-
stycken som man inte skulle kunna
tro var pengar. När pengarna voro så sto-
ra kunde det nog behövas hela lass för
att köpa en häst eller ko. Det sådes näm-
ligen, att de skulle ha en bagnarlast pen-
gar med sig när de skulle set på dygli-
ka affärer.

Larje fastighetsägare hade sina hus-
djur svin och höns hade alla, en del också
häst och ko. Det var förbjudet att låta dem
komma lösa ut på gatan då fingo de
plikta. En gång var det två stycken anmäl-
da till böttälning, den ene fick plikta
efter lägst taxa ty det var med oförakt,
men folkens i hedra gatan låto sina svin
gå lösa på gatan och ibland kunde de

vara då närgåna, att om det stod en
förstugodör öppen gingo de in och lade
sig där, och hindrade husets folk att
komma ut, varför Falkens fingo betala
högsta plikt & redt 24 skilling.

Efter branden 1870 blev det annan ord-
ning, förent voro husen byggda av trä
och tjärade samt belagda med halmtak.
Gatorna rättades och husen skulle byggas
av sten och inga halmtak fick läggas.
De gamla trähus som fanns kvar, fick ju
stå som de voro, och av dem fins en del
ännu i Agardsgatan.

Även blev det slut med husdjurskötsel
inom samhället. Marken lades om till
trädgårdar eller försålades till tomter
till ny bebyggelse.

Förut var gaturbenämningen östra gatan
nedra gatan och strandgatan. Efter
gaturordningen blevo också gatanam-
nen ändrade och blevo Rörmansgatan
Ågardsgatan och strandgatan vilka namn
de nu inneha. Detta var de tre huvudgator
na men så var det en massa sträder
Gravsträde Junkersträde Glosesträde
Rådhussträde Nejliskesträde m. fl. vilka
också fått ordentliga namn nu.
I östra gatan bodde societeten, öfkapte-
ner, handlande, läkare, apotekare och
andra societetspersoner, i östra gatan
handvärkarna och i strandgatan
fiskarna, i sträden arbetare o. d. l.
Efter nybyggelsen blev det mera blan-
dat, en del av societeten flykte bättre
om tomter i utkanten eller nere vid
sjön, sålunda byggde sig Nilsson ruvarande

Turistgården ett stort kvadrerings sten-
hus enda nere vid sjön.

Där nu Tilljanderska huset ligger på hörnet
av Prästängsgatan och Torget låg förden
gamla gästgivargården "Skågen" den
föreståds en av Bertin Blixt "Kitta på Skå-
gen gemenligen kallad". Förutom Skågen
fanns Böckare Svenssons Staffeseröering
och Carl Anders Reths hattvarter. Där
Smäläringabönderna hade sitt till-
håll under marknaderna som barade
i ett par dagar. Om marknad brukade
hållas omkring d. 21-9 men sedermera
blev marknaden framflyttad till
mitten av Ökt varje år. Sist stor
marknaden i Prästad var 1876.
Prästad stor marknad har jag visst
föret omtalet.

Prestad hade en ganska stor segelflött
Bjärebönderna idkade mycket segelfart
med egna småskutor vilka hade hemortsrätt
i Prästad, och även Påstadsboar seglade i
Nord och Östersjöfart med egna eller Prästad
bolags skonare och jakter. De fraktade ut
ek och furubränder samt ved. Som små-
landsbönderna kommo med samt hade
tillbaka diverse handelsvaror.
Sedan hand. Sjööbeck i början på 80 talet
slog sig ned som spannmålshandlare och
byggde den stora Magasinen den nuvaran-
de "Chansen" utskäppade de ju spannmål.
Det fanns ju också andra sjökaptenar
som hade en nog att få gå på långfred
Ostindien Sydamerika m. fl. Men de
seglade med större fartyg för kederier
i Göteborg eller någon annan storstad

Det fanns ju också en hel del fiskebåtar
och fiskare, till fisket var en tid ganska
givande både i Prästad och Törökoo såväl
som vid de andra fisklägena runt kusten.
Hantvårkare var det gott om, och yrket gick
i arv från far till son, på samma släkt hade
samma yrke flera släktled är rad.

Böckerare var Lindberg, Bondack, tilljander
och Westom, Garvare Gruff, Hulberg och Nilsson
Kanskmakare Jönsson, Meksjö och Berg,
Smed Nordström, Färgare Jonner, Hoppala-
gare Dalmer, Bagare Thulin. Alla dessa gam-
la kända Prästadslägter av vilka de flesta
äro utdöda, och de som finnas ha gått helt
andra yrken. Industri har det däremot inte
varit mycket i Prästad, på början på 1870
byggde Luedman ullspinnverket i Dale en 3
kilometer från Prästad, det utvecklades på

det även blev bäveri och dysselsatte en hel del folk, men så gick det inte ihop.

Friedman började bli gammal och ingen av hans söner var kompetent att efterträda honom, varför skriften inställdes i början på detta århundrade.

Det fanns många förnåma släkter i Bästad vid slutet av 1700 talet, mest bekant är Hgarden och det hus de bebott står ännu kvar i Östra delen av Hgardsgatan.

På dess vägg sitter en tavla på vilken står, i detta hus föddes Carl Adolf Hgarden den 25 januari 1795. Släkten Hgarden är egentligen en handlare-släkte och biskop Hgards far var stor handlare i Bästad. Det var ju en hel del betydande handelslägter, men av dem är ingen enda kvar, de som nu finnas är utflyttade.

Skola har det funnits i Prästad så långt
tillbaka som 1840-talet men ordinarie folk-
skola först på 1840-talet. Men det fanns flera
privatskolor, en fru Berggren dotter till en
Stiftsjungfru Hjörnspe's lärde barnen läsa
och skriva samt undervisade också i kvin-
lig slöjd mot en avgift av 12 Skilling i må-
naden. Något mera utsedd voro mansbellerna
Hageltores slöjdskola för flickor samt Sophie
Högs privata skola priset var 12 dkr per månad.
Den allmänna småbarnsundervisningen be-
drevs av Mor Boel vid Prästaköpen, innan
det bleo ordinarie småbarnslärare i skolan
på 1870-talet. Så senare år har det funnits
andra privata skolor i Prästad fröken Lew-
pär och frökenarna Andersson samt på
1890-talet fröken Maria Staff, hon gav också
endast språk- och skrivlektioner.

År 1860 upprättades högre folkskola i Prä-
stad, vilken föreståtts av R. J. Holmer ända
tills 1908. Den besöktes ochrea av pojkar från
kringliggande orter vilka fingo betala
terminsavgift, skolan var fri för Prästad barn.
Badgäster har funnits i Prästad sedan 1840 a
50 talet fast det har ju inte varit så många
där har ju varit ont om bostadslägenheter.
Fr. Olsson minns att i hennes barndom och ungdom
hade de badgäster i hennes hem, under flera
år hade biskop Flensburg bott hos dem.
Då hade de en stor bagen som de kallade bad-
bagnen och körde ut ett stycke i sjön, där
de hoppade ut från bagen. Botten var
stenig inne vid land. Sedermera blev det
upprensat och ett litet enkelt kallbadhus
blev uppbyggt samt även ett litet varmbad-
hus vilket brann ned 1908.

Före Västkustbanans tillkomst 1885 måste ju varorna fraktas på hästskivtror eller sjöledes, varorna hämtades i Helsingborg eller Landskrona. En del av de gamla handlarne hade egna hästar och drängar som jämnt ködde efter varor. Men de som inte det hade lejde någon bonde som alltid hade förtjensten att köra.

Den dylik var Sven Nilsson gemenligen kallad "Landskroniten" för att det var hans speciella sysselsättning att köra till Landskrona efter socker. Där häst och kusk voro slösa så en dylik Landskronare kunde ibland ta en hel becke, så han kunde nog behöva köra jämnt om det inte skulle bli sockerbrist i affären han ködde för.

Förberedelser till julen var i grund det
samma som på landet förut beskrivet,
de hade slakt och bak, stöpte ljus, grenljus
som på juldagsmorgonen placerades i en
stor rå potatis, ett i varje fönster när folket
gick till julotta. Julgran brukades först
på senare år, poken Olsson och minns att i hen-
nas barndom sattes burlombskvistar i rå
potatis en vid varje fullrik julafton.

Tjugonde dag smutt boro de utklädda och ginge
kring och hörd julen ut.

Quete har först på senare år börjat firats
Tomas messa hade hon aldrig hört om tulas, ej
håller julmarknad.

Under adventstiden skulle de inte gagna
deras bästa kläder, ty det blev så myck-
et bättre att vara finklädda till jul.

Adventsljus användes inte.

Under fastlag användes där som på landet
bullemandag pannkake-tisdag och råffelons-
dag. Torsdagar inget särskilt men påskafest
och det. Påskbloss ute ytterst på brohuvu-
det och kring det samlades folk både från
samhället och kringliggande orter, och
ungdommen lekte och dansade på planen
vid glöschilla där "Skansen" nu ligger.

Under påskdagarna spelade de med färga-
de ägg på den planen och på Lykebacken
fäst med upppe i Träthiden om bäddret
tillät det. Kristi Himselfärdsdag firade
ungdommen "gökotta" gick gingo ut tidigt
och vandrade upp på backarna för att se
solen gå upp över åsen och höra göken.
Påskmessaaften gingo de där som på lan-
det i kring och spöngo maj i by samt finge
ägg eller pengar för vilka de bedan. Godde.
sig

Midnattsmorgon kläddes Majstämman i
Pershög, men den var mest avsedd för Socie-
teten och badgästerna, där var kaffeserve-
ring och dans i Societets salen. En annan
dansbana var också lagd i Pershög för
allmänheten, till den köptes biljetter det
kostade Wöre dansen. Ungherrarna i Bä-
stad dansade inte på den banan förrän
de på kvällen och flickorna som höll
på sin värdighet kunde det aldrig falla
in att dansa på den banan, åtminstone inte
om far och mor boro i närheten.
Andra Majstämmor hölls på Jakobäcken
eller nere vid sjön på Gloseblatten
men det var ju mest för barn och där
var ingen annan musik än att de själva
sjöngo till sina lekar.